

DIVERTISMENTELE DE LA VERSAILLES

DIVERTISSEMENTS AT THE PALACE OF VERSAILLES

ANA MARIA PUIU,
lector universitar, doctorandă,
Universitatea „Spiru Haret”, București, România

Palatul Versailles: cel mai bogat teren de distracție din lume pentru regalitate (familie regală). Un palat potrivit pentru un rege și nu un rege oarecare, ci Louis al XIV-lea, „Regele Soare”, care a domnit timp de 72 de ani și autoproslăvirea căruia nu avea limite. Începând cu 1661 el a transformat o cabană de vânătoare într-un palat sclipitor. Influența muzicii lui Lully a produs o revoluție radicală în stilul dansurilor chiar la curtea din Versailles. Mișcările lente și grandioase care au dominat până la acel timp au fost înlocuite cu balet vesele (pline de energie) cu ritm rapid.

Cuvinte cheie: *muzică franceză, divertismente, muzică de dans, balet, spectacol, dansuri, balet de curte, muzică de divertisment.*

*The Palace of Versailles: The world's most opulent playground for royalty! A palace fit for a king! And not just any king, but Louis XIV, the „Sun King,« who reigned for 72 years and whose self-glorification knew no bounds. Starting in 1661, he transformed a humble hunting lodge into a glittering palace. The influence of Lully's music produced a radical revolution in the style of the **dances** at the court of Versailles itself. Instead of the slow and stately movements which had prevailed until then, he introduced lively **ballets** (full of energy) with of rapid **rhythm**.*

Keywords: *French music, divertissements, dance music, ballet, performance, dances, court ballet, divertissement music.*

Când Ludovic al XIV-lea, în vârstă de 23 de ani, declară — la moartea lui Mazarin — că de acum încolo va lua frânele guvernării în mâinile lui și nu va mai exista prim-ministru, un complex de împrejurări fericite făcea din Franța prima din puterile europene.

Politețe, magnificență, adorație, aceasta este atmosfera de la Versailles, în care se scaldă Ludovic al XIV-lea încă de la naștere. Tânărului rege, căsătorit la 8 iunie 1660 cu Maria -Tereza, Infanta Spaniei, îi plăceau petrecerile. E vremea de aur. „Balurile, reprezentațiile de teatru, plimbările cu trăsura și vânătorile erau frecvente” — precizează doamna de Motteville. „Nimic din ceea ce putea distra nu lipsea. Palatele și parcurile păreau tărâmurii fermecate. În mai 1664, curtea, care număra 600 de persoane, fără a socoti dansatorii, actorii și artizanii, asista la serbările splendide, numite *Plăcerile insulei fermecate*”.

Într-o atmosferă de feerie, constant și artistic menținută, Lully și orchestra sa cântă, Moliere joacă alături de trupa sa comedii galante, întrerupte de *balete*, se organizează jocuri și concursuri, pe care le animă însuși regele prin prezența sa. Fiind mare amator de spectacole de teatru și balet îi plăcea să se înveșmânteze în costume strălucitoare. Serbările de la Versailles au depășit prin strălucire tot ce se văzuse până atunci.

Ludovic al XIV-lea hotărî să facă din curtea Franței cea mai faimoasă curte din lume, dând astfel *muzicii* un rol primordial. Versailles devine centru însuflețit, de unde *muzica franceză* va străluci. La curtea lui Ludovic se cultiva cu predilecție genul de balet, gen favorit, spectaculos, alcătuit din dansuri franceze și exotice într-un decor bogat, regizate a l'italienne (după model italian).

Relația de interferență a muzicii dramatice cu *dansul* constituie o caracteristică a *spectacolului* francez. În sec. al XV-lea „entremets” (intermedii — pantomime reprezentate în timpul petreceriloracompaniate de coruri, *dansuri și muzică*, utilizând fastul entre-urilor și mașinărilor care ofereau efecte neobișnuite de deplasare a decorurilor, asemănătoare cu montările din *rappresentazioni* italiene) sunt realizate la curtea de la Bourgogne.

În Renaștere se poate constata prezența *divertimentelor*, mascaradelor, intrările fastuoase ale suveranilor care, toate, acordă primul loc montării, situând pe plan secund muzica și poezia. Treptat, pentru a distinge dansurile cu forme fixe de cele în care pașii erau în întregime inventați pentru reprezentație (Brande, Balletto) în Franța se va adopta pentru cele din urmă numele de ballets. În același timp cu preocupările pentru reconstituirea declamației cântate prin Academia de poezie și muzică animată de Baif, se cultivă îmbinarea în *divertimente* a muzicii, poeziei și dansului.

Puțin după începerea activității Academiei, se reprezintă *Paradis d'Amour* (1572), pentru care Ronsard însuși a scris versuri, anticipând concepția viitoarelor *balete de curte*.

După o perioadă de dramatice frământări provocate de luptele sociale, evoluția acestui gen de *spectacol* va continua. Există se pare o singură excepție — reprezentarea unui *Ballet de Provinces Francaises* dată de Caterina de Medicis în onoarea unor ambasadori. Această reluare a preocupărilor artistice, în condițiile unei oarecare restabiliri a liniștii în luptele de rivalitate religioasă și politică pe care le cunoscuse Franța, va fi marcată de un spectacol montat cu prilejul (obicei social monden al epocii) unei căsătorii regale.

Ballet comique de la Reyne, este de fapt primul *balet de curte*, deschizând drumul unei întregi serii de producții artistice. Precedat de uvertură, *baletul* mai cuprindea texte recitate, arii, coruri, dansuri și pantomime, desfășurate într-o anumită aranjare logică, pentru a povesti avatarurile anticei Circe, frumoasa magiciană a legendelor antice. Montarea scenică este impresionantă cu grădini, palate, grote, din lumea mitului antic, cărora li se adaugă ingenioase apariții de zeități. *Spectacolul* se termina cu un amplu final, „grand ballet”, compus după spusele autorilor din „40 de pasaje sau figuri geometrice de dans”.

Muzicienii își îndreaptă atenția spre dezvoltarea *baletului comique*, care prin 1610 se transformă în „*Balet melodramatique*” adoptând stilul declamației cântate, cultivat de ariile de curte.

Desfășurarea *muzicală* este întrețesută cu alternări de coruri, dansuri, pantomime, recitări, arii (în maniera ariilor de curte), cu caracter dramatic, grand ballet final, toate ordonate de parcurgerea

subiectului. Montarea, care până atunci recurgea la plasarea simultană, în sala de spectacol, a decorurilor necesare diferitelor momente ale *baletelor* se modifică, abandonează această manieră, preferând schimbările (a vue, la vedere) succesive.

Dansatorii, după moda vremii, erau în general gentilomi și un mic număr de balerini (balodines ai regelui). În spectacolele numite *Ballets du Roy* (cum este și *Delivrance de Renaud*) nu apăreau decât bărbați chiar în travesti; în cele numite *Ballets de la Reyne* erau admise și femeile. Marile finaluri „Grand ballet” erau dansate doar de nobili, femei și bărbați, bucurându-se uneori de augusta participare a regelui și reginei. Pentru fastul *spectacolului*, în afara unor entrees care punctau aparițiile de seamă, aveau permisiunea să-și organizeze o „intrare” specială și muzicienii, ca participanți direcți la acțiune.

Muzică de divertisment, baletul de curte se va supune formelor și ritmurilor dansului. De-a lungul existenței sale (cea mai mare parte a sec. al XVII-lea) *baletul de curte* nu va fi dansat de profesioniști ci de prestigioși amatori, printre care membrii familiei regale. Genul nu va înceta să câștige în amploare fastuoasă, până la Lully, care îi va conferi desăvârșirea.

În ceea ce privește *dansul*, Lully se ocupa de el foarte mult. După cum spune Lecerf, la *balete* el modifica intrările, inventa pași de expresie în concordanță cu subiectul, și când era nevoie dansa înaintea balerinilor pentru a-i face să înțeleagă mai bine ideile.

Cea mai caracteristică sursă de inspirație pentru *muzica* sa instrumentală rămâne ce a vechilor *dansuri de curte*: passe — pied, menuet, giga, bourrée, ciaccona, passacaglia. *Ariile de dans*, compuse cu predilecție pentru orchestră de coarde, erau proprii nu numai scenelor de *balet* (în care Lully a avut curajul de a introduce femei dansatoare), ci acompaniau și diversitatea evenimentelor scenice, a sentimentelor trăite, de multitudinile de personaje, integrându-se în complexitatea dramaturgiei muzicale [1, p.238].

Dansurile lui Lully sunt descrise astfel de Georges Muffat în a II-a parte a cărții sale, *Florilegium*: Modul de execuție a ariilor de dans pentru orchestra de coarde în stilul genialului Lully a cucerit aplauzele și admirația lumii întregi; și într-adevăr el este de o inventivitate uimitoare, încât abia îți poți imagina ceva mai fermecător, mai elegant, mai desăvârșit [2, p.38].

Totul este înmănunchat aici: grație, agilitate, vigoare, varietatea ritmurilor, suplețe incomparabilă, perfecțiune absolută. Lully a însuflețit *dansurile*, reacționând împotriva tendinței din epoca sa de a executa dansurile prea lent, reînviindu-le tempoul. Pentru aceste *dansuri* mai repezi, era necesar să se născocescă noi figuri de dans, pe care le inventa el însuși.

Ne putem doar imagina cum arăta o seară la la Curtea Regelui Soare — costume și bijuterii opulente, peruci luxuriante și pantofi cu toc în care strălucea chiar Ludovic însuși în fața supușilor săi, *dansuri* elegante cu figuri complicate, totul în acordurile muzicii acelei fabuloase epoci! O lume rafinată, în care desăvârșirea, dar și aparența erau ridicate la rang de artă.

Datorită domniei lungi a lui Ludovic al XIV-lea, (72 de ani), domnie marcată de grandoare și magnificență, Lully a trebuit să se adapteze nevoilor regelui și să își axeze repertoriul treptat pe operă și imnuri aduse protectorului său. Perioada *muzicii de dans* de la curte s-a încheiat din păcate odată cu pierderea interesului lui Ludovic față de această artă, datorită înaintării în vârstă. Cu toate acestea posteritatea îi datorează înființarea primei *Academii de dans* și profesionalizarea baletului (1661) pe care l-a adus la un nivel și o calitate fără precedent!

Referințe bibliografice

1. ȘTEFĂNESCU, I. *O istorie a muzicii universale*. București, 2002.
2. ROMAIN, R. J. B. *Lully*. București, 1968